

YENİ YIL ZAM, PAHALILIK VE KARANLIK İLE BAŞLADI

Olgun Sakarya
Elektrik Mühendisleri Odası
Yönetim Kurulu Üyesi
olgun.sakarya@emo.org.tr

Toplum olarak ekonomik, siyasal ve sosyal anlamda olağanüstü sıkıntılı günlerin yanında deprem, sel ve yangın gibi afetleri de yaşayarak 2021 yılını geride bıraktık. Yeni yılın yeni umutların başlangıcı olması dileğiyle eş, dost, sevgili, arkadaş ayırımı yapmadan birbirimizin yeni yılını kutladık. Ne yazık ki yeni yıl beklentilerimiz ve umutlarımız fazla uzun sürmedi ve doğalgazdan benzine, motorinden elektriğe insaf ölçüsü ile bağdaşmayan oranlarda yapılan bir dizi zam haberleriyle sarsıldık. Yeni yılın ilk gününe de, adeta bir önceki yılı aratırcasına ağır ekonomik koşullarda uyandık.

2022 yılının ilk gününden itibaren yürürlüğe giren elektrik tarifeleri ile mesken aboneleri için kademeli tarife uygulaması getirildi. 1 Ocak 2022 tarihinden itibaren günlük 5 kWh/Gün ve altı (aylık 150 kWh) ile 5 kWh/Gün üstü tüketimler için farklı tarife uygulamasına geçildi. Kamuoyunda oluşan tepkiler üzerine Ocak ayında 5 kWh/gün olarak uygulanan kademe sınırı EPDK'nın 31 Ocak 2022 tarih 10756 sayılı Kurul Kararı ile 1 Şubat 2022 tarihinden itibaren 7 kWh/güne (aylık 210 kWh) çıkarıldı. Ancak yapılan zam oranlarında herhangi bir değişiklik söz konusu olmadı.

Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK) tarafından onaylı düzenlemeye tabi tarifeler, bir önceki dönemin tarifelerine göre;

Mesken abonelerine 7 kWh/gün (dahil) altı için yüzde 50 oranında, 7 kWh/gün üstü için yüzde 125, Ticarethane ve Sanayi abonelerine yüzde 125 ve Tarımsal Sulama abonelerine yüzde 92 oranında zam yapılarak artırılmış oldu.

Yeni yıl zamları ile ilgili olarak EPDK tarafından yapılan açıklamada, mesken aboneleri için getirilen kademeli tarife hedefinin, "dar gelirli vatandaşlarımızı korumak ve enerji kullanımında tasarruf ve verimliliği arttırmak" olduğu iddia edilmiştir.

Burada akla gelen ilk soru; 2021 yılı Aralık tarifesine göre düzenlenmiş faturaları ödemekte güçlük çeken veya ödeyemediği için elektriği kesilen milyonlarca dar gelirli vatandaş söz konusu iken, onları korumak adına getirilen kademeli tarifenin düşük kademesine yapılan yüzde 50 oranındaki zam ile dar gelirli vatandaşlarımız nasıl korunmuş olacaktır?

01.01.2022 TARİHİNDEN GEÇERLİ OLAN TEK TERİMLİ TEK ZAMANLI ELEKTRİK TARİFELERİ (Vergiler Dâhil)

TARİFE GRUBU	01.10.2021 31.12.2021 Birim Fiyatı (kr/kWh)	01.01.2022 31.03.2022 Birim Fiyatı (kr/kWh)	DEĞİŞİM (%)
MESKEN (AG) 5 kWh/Gün ve altı	91,56	137,33	50
MESKEN (AG) 5 kWh/Gün üstü	91,56	206,00	125
MESKEN (OG)	86,88	195,47	125
TİCARETHANE (AG)	121,75	273,95	125
TİCARETHANE (OG)	115,63	260,17	125
SANAYİ (AG)	101,45	228,26	125
SANAYİ (OG)	91,50	205,87	125
TARIMSAL SULAMA (AG)	107,30	206,00	92
TARIMSAL SULAMA (OG)	102,28	196,36	92

NOT= AG: Alçak Gerilim, OG: Orta Gerilim

Kademeli Tarifeye 2003 Yılına Gerisine Döndük

Söz konusu kademeli tarife yapısı AKP iktidarının ilk aylarında da söz konusuydu. 2003 yılı Şubat ayı TEDAŞ tarife tablolarına (aşağıdaki tabloda yer aldığı üzere) göz atıldığında söz konusu kademeli tarifenin benzer şekilde uygulandığı görülmektedir.

2003 yılı TEDAŞ Mart ayı (aşağıdaki tabloda görüleceği üzere) tarife tabloları incelendiğinde ise söz konusu kademeli tarife uygulamasının kaldırıldığı görülmektedir.

EPDK mesken abonelerine yönelik kademeli tarifenin Ocak ayı uygulamasıyla bir anlamda 2003 yılının başlarındaki 150 kWh sınırına dönmüş oldu. O tarihlerde belirlenmiş olan 150 kWh'lik kademe sınırı, 2002 yılı için 1.479 kWh (2003 yılı için 1.581 kWh) olan kişi başı net tüketiminin yaklaşık onda biri kadardı. Günümüz koşullarında kademe sınırı belirlenirken, 2020 yılı kesinleşmiş 3.142 kWh olan kişi başı net tüketimin göz önüne alınması gerekmektedir.

Oda'mız tarafından yapılan değerlendirmede 4 kişilik bir ailenin standart yaşam koşulları içinde aylık ortalama elektrik tüketiminin 230 kWh olduğu bilinmektedir. Söz konusu kademeli tarifenin, 2020 yılı kişi başı net tüketim olan 3.142 kWh değerinin

yaklaşık onda bir oranında yani 300 kWh civarında olması gerekirdi. Veya en azından 230 kWh/ay tüketimin baz tüketim olarak ele alınması gerekirdi.

Çok Zamanlı Tarife Örtülü Tuzak

Mesken abonelerinde yaşanan zam dalgasının acımasız bir başka sonucu da Çok Zamanlı Tarifeyi tercih eden MESKEN aboneleri için yapılan zamlardır. **Tek Zamanlı Mesken aboneleri için uygulanan kademeli tarife Çok Zamanlı Mesken aboneleri için söz konusu değildir.** Günü 3 zaman (Gündüz 06.00-17:00, Puant 17.00-22.00 ve Gece 22.00-06.00) dilimine ayırılarak uygulanan Çok Zamanlı Tarifedeki zaman dilimlerine ait tarifeler de yüzde 125 oranında zamlanmıştır. Özünde mesken olduğu halde farklı fiyat seçeneklerinden oluşan Tek veya Çok Zamanlı tarife seçen abonelere farklı zam oranları uygulanması 6446 sayılı Kanunda yer alan, eşit taraflar arasında ayırım yapılmaması ilkesiyle de bir anlamda çelişmektedir.

Ayrıca, çok zamanlı tarifede Gündüz ve Puant tarifelerinin Tek Zamanlı tarifeden pahalı olması, sadece Gece tarifesinin Tek Zamanlı tarifeye göre kısmen ucuz olması, Çok Zamanlı tarifeyi tercih eden abonelerin tüketimlerini zamanlamaları açısından önem taşımaktadır.

(1 ŞUBAT 2003 TARİHİNDEN GEÇERLİDİR)						
TARİFE KATEGORİLERİ			AKTİF		PUANT TARİFESİ	
ABONE GRUPLARI			ENERJİ	(TL/kWh)		
			(TL/kWh)	17/22	22/06	06/17
B) TEK TERİMLİ TARİFE						
	Kalkınmada	150 kWh kadar (150 kWh dahil)	121.350	183.750	62.650	109.200
MESKEN	Öncelikli İller	* 150 kWh ve üzeri	182.025	-----	-----	-----
	Diğer İller	150 kWh kadar (150 kWh dahil)	129.750	203.650	62.650	116.800
		* 150 kWh ve üzeri	194.625	-----	-----	-----

NOT:

- Hizalarında Reaktif enerji bedeli belirtilmemiş aboneler ile bağlantı gücü 9 kW'a kadar olan (9 kW dahil) abonelere reaktif enerji tarifi uygulanmaz.
- Toptan elektrik satılan Organize Sanayi Bölgelerine % 5 indirimli tarife uygulanır.
- (*) Meskenlerde puant tarifi hariç aylık 150 kWh'lik (günlük 5 kWh) tüketimi aşan tüketimlerde aşılın her 1 kWh için bu tarife uygulanacaktır.

2003 YILI SATIŞ TARİFESİ					
01 MART 2003 TARİHİNDEN İTİBAREN GEÇERLİDİR					
		AKTİF	PUANT TARİFESİ		
ABONE GRUPLARI		ENERJİ	(TL/kWh)		
		(TL/kWh)	17/22	22/06	06/17
B) TEK TERİMLİ TARİFE					
MESKEN	KALKINMADA ÖNCELİKLİ İLLER	119.500	181.550	61.300	107.550
	DİĞER İLLER	127.800	201.350	61.300	115.000

Üretim ve Dağıtım Şirketlerinin Ticari Kredi Borçları Vatandaşın Yük Oldu

EPDK ayrıca spot piyasalarında elektrik üretiminde kullanılan kömür fiyatlarında 5 kat, doğalgaz fiyatlarında da 10 kat artış olduğunu belirterek elektrik üretiminin maliyet artışlarından etkilendiği vurgusunu yapmaktadır. Kısa bir dönem içinde kömür ve doğalgaz fiyatlarında belirtilen artışlar söz konusu olsa da yıllık ortalamanın çok daha düşük seviyede olduğu bilinmektedir. Kaldı ki elektrik üretiminde ithal kaynak olarak kömür ve doğalgazın başat konuma gelmesinin sorumlusu vatandaşlar mıdır?

EPDK açıklamasında **“enerji piyasalarının sürdürülebilirliği, maliyet bazlı fiyatlandırmanın ve öngörülebilirliğin sağlanması için zorunlu hale gelen bir düzenleme yapılmıştır.”** denilmiştir.

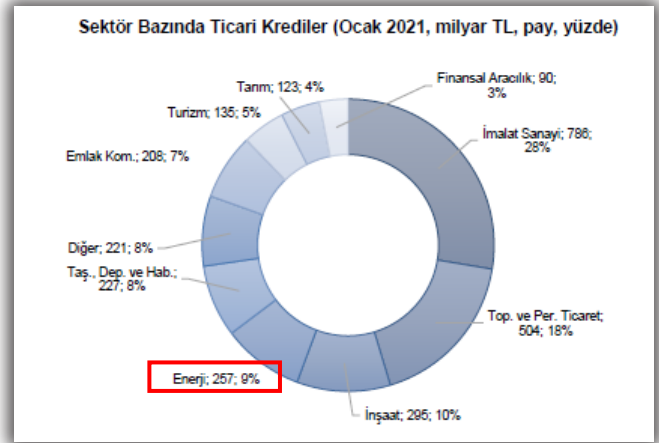
6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu'nun 1. maddesinde **“.....mali açıdan güçlü, istikrarlı ve şeffaf bir elektrik enerjisi piyasasının oluşturulması...”** amacı yer almaktadır. Kanunda yer alan mali açıdan güçlü, istikrarlı bir elektrik piyasasının oluşturulması ve enerji piyasalarının sürdürülebilirliği olarak kastedilen, piyasa faaliyetlerini elinde bulunduran sermaye şirketleridir. Çünkü, sermaye şirketlerinin ekonomik anlamda darboğaza girmesi, zarar etmesi veya borçlarını ödeyebilme kabiliyetlerini yitirmeleri finans piyasaları için önemli risk oluşturmaktadır.

Nitekim Türkiye Bankalar Birliği'nin (TBB) 2019 yılının Eylül ayında yaptığı açıklamada, **“Elektrik üretim ve dağıtım sektörünün mevcut borç stokunun 47 milyar US\$ civarında”** ve **“Yapılandırma ihtiyacı bulunan kredi portföyünün de 12-13 milyar US\$ düzeyinde”** olduğu belirtilmiştir. Söz konusu kredi borcunun 10 milyar US\$ kısmının 2019 yılında yapılandırıldığı o tarihlerdeki yazılı basında yer almıştır. 10 milyar US\$ borcun ödendiğini kabul edersek geriye kalan 35-37 milyar US\$ borcun günümüzde hangi seviyede olduğu bilinmemektedir.

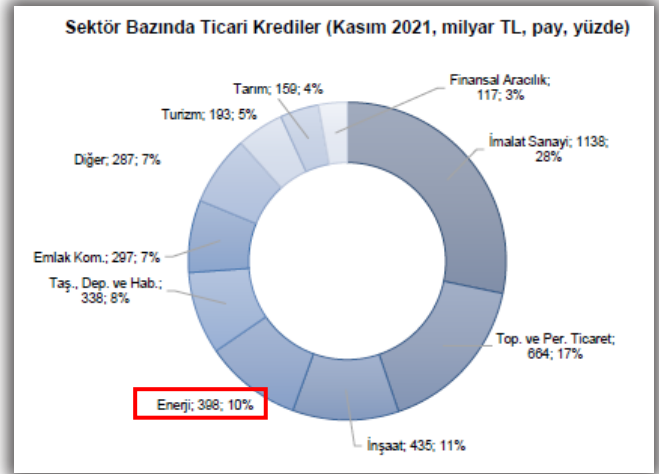
Ancak, TBB Risk Merkezi'nin 2021 yılı Ocak ayı bülteninde; enerji sektörünün ticari kredi borcunun 257 milyar TL yani yaklaşık 35 milyar US\$ (ortalama US\$ kuru, 7,4024 TL) olduğu görülmektedir.

Söz konusu ticari kredi borçlarının, 2021 yılı Kasım ayı bülteninde ise 398 milyar TL, yaklaşık 37 milyar US\$ (ortalama US\$ kuru, 10,6997 TL) olduğu belirtilmiştir.

Gerek 2021 yılını Ocak ayı, gerekse Kasım ayı borçlarını ilgili aylardaki US dolar kuruna göre değerlendirdiğimizde enerji sektöründeki borç stokunun

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi - Ocak 2021 Bülteni

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi - Kasım 2021 Bülteni

toplam 35-37 milyar US\$ civarında devam ettiği anlaşılmaktadır.

Elektrik dağıtım ve üretim şirketlerinin elektrik piyasasında faaliyet yürütmek amacıyla kullandıkları dış kredilere ait borçlar, özünde şirket borcu olarak görünmektedir. Oysa bu borçlar, EPDK tarafından onaylanan ve faturalara yansıtılan düzenlemeye tabi elektrik tarifeleri yoluyla vatandaşlara ödettilerecek borçlardır.

Yukarıda da izah edilmeye çalışıldığı üzere mali açıdan güçlü, istikrarlı bir elektrik piyasasının oluşturulması ve enerji piyasalarının sürdürülebilirliği tamamen sermaye şirketlerinin korunması ve kollanması amacıyla yöneliktir. Burada vatandaş, ödeme yükümlülüğünde olan müşteri konumunda yer almaktadır.

İthal kaynak ağırlıklı elektrik üretiminden kaynaklanan maliyetlerin tarifelere yansımaları ve Yenilenebilir Enerji Kaynakları Destekleme Mekanizması (YEKDEM) kapsamında gerçekleştirilen üretime verilen Amerikan doları cinsinden ödemeler nedeniyle, tarifeleri etkileyen en önemli unsurlardan biri de Türk Lirasının Amerikan Doları karşısında yaşadığı değer kaybıdır.

Sonuç

1 TL tasarruf etmek için kar yağışı altında saatlerce halk eklemek kuyruğuna giren, semt pazarlarından sebze ve meyve toplayarak geçimini sağlamaya çalışan çaresiz vatandaşlarımızın ekonomik sıkıntılar içinde yaşadığı bir dönemde, insaf ölçüleri ile izah edilemeyecek derecede yüksek oranlarda yapılan zamların kabul edilebilir hiçbir yanı bulunmamaktadır.

Mesken aboneleri için “dar gelirli vatandaşları korumak” adına uygulamaya alınan kademeli tarifede önce 5 kWh/gün (aylık 150 kWh) olarak açıklanan kademe sınırı, kamuoyunda oluşan tepkiler üzerine Şubat ayı başından itibaren 7 kWh/gün (aylık 210 kWh) olarak revize edilmiştir. Yapılan değişiklik mesken abonelerinde 150 kWh üzerindeki tüketimlerine aylık olarak 41.2 TL’lik bir katkı sağlamış olmakla birlikte zam oranlarının değişmemiş olması nedeniyle oluşan yüksek fatura tutarları ile vatandaşların tepkilerini giderecek bir sonuç yaratmamıştır.

Kademeli tarife sadece mesken aboneleri ile sınırlı olup diğer abone gruplarında söz konusu değildir. Sanayi ve Ticarethane abone gruplarına yapılan yüzde 125 ve Tarımsal Sulama abone grubuna yapılan yüzde 92 oranındaki zamlar, küçük çaptaki işletme-

leri ekonomik açıdan zorlayan ve faturalarını ödeme güçlüğü içine düşüren boyuttur.

1 Ocak 2022 tarihinden geçerli olan zam oranlarının da, kademeli tarifede yapılan kademe sınırı ile ilgili değişiklik gibi revize edilerek makul bir seviyeye düşürülmesi, vatandaşlarımızın ekonomik açıdan rahatlatılması açısından zorunludur. Farklı sektörlerde üretilen kamusal mal ve hizmetlere yapılan zamlar için referans olarak alınan TÜİK yıllık enflasyon oranının, elektrik tarifelerine yapılan zam oranlarında da göz önüne alınması yerinde olacaktır.

Elektrik faturasını ödeme güçlüğü çeken veya ödeyemediği için elektriği kesilen abone sayısının her yıl artması ülkemizde enerji yoksulluğunu görünür hale getirmiştir. Günümüz koşullarında yaşamın vazgeçilmez ihtiyacı olan elektrik enerjisine yapılan zamlar, elektrik enerjisi kullanımını da “Lüks İhtiyaç” sınıfına sokmuştur.

Toplumun ortak gereksinimi olarak birçok sektörün ana girdisi olan elektrik enerjisi fiyatlarının iyileştirilmesine yönelik ilk etapta;

- 1 Ocak 2022 tarihinden geçerli olarak uygulamaya alınan zamların geri alınması veya zam oranlarının TÜİK yıllık enflasyon oranı göz önüne alınarak makul seviyeye çekilmesi,
- Mesken abonelerinden alınan Katma Değer Vergisi’nin (KDV) sıfırlanması,
- Tarımsal Sulama abonelerinden alınan KDV’nin yüzde 5 ile 8 olacak şekilde makul bir seviyeye düşürülmesi,
- Sanayi ve Ticarethane abonelerinde de KDV oranının tekrar gözden geçirilmesi yerinde olacaktır. ■

